

DAVALININ YOKLUĞUNDA İNCELENEN YETKİ İTİRAZININ REDDİNE İLİŞKİN KARARIN TEBLİĞİ ZORUNLU MUDUR?

OBLIGATORY OF PROCLAMATION OF THE DECISION
RELATED TO COMPETENCE REJECTION WHICH IS EXAMINED
DURING THE ABSENCE OF DEFENDANT

Dr. Adnan Deynekli*

ÖZET

Yetki itirazı kesin yetkinin söz konusu olmadığı hallerde ilk itiraz olarak ileri sürülmelidir. Davalı cevap süresi içinde yetki itirazında bulunup davanın esasıyla ilgili savunma yapmamışsa mahkeme yetki itirazını öncelikle inceler ve karara bağlar. Yetki itirazının reddi halinde bu kararın davalıya tebliğinin zorunlu olup olmadığı duraksamalara yol açmıştır. Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun 195 ve 213 ncü maddelerinde yapılan değişikliğin amacı gözetildiğinde bu kararın tebliğinin zorunlu olmadığı sonucuna varabiliriz.

Anahtar Kelimeler

Yetki itirazı, Savunma

SUMMARY

Competence objection must be asserted as a first objection in the circumstance of no probability to absolute competence. If defendant did not make a defense about the principle of lawsuit by making a competence objection in the reply period, the court will examine the competence objection at first then arrive at a decision. Proclamation of this decision to the defendant in the circumstance of rejection to competence objection, is necessary or not, is causing hesitations. When we consider the purpose of the changes in the 195 th and 213 rd articles of Law Courts' Method Statute (Civil Procedure Law), we can see this proclamation is not necessary.

Key words

Competence objection, Defence, Commentary

I- Sorunun Ortaya Konulması

Bir davada davalı, dava dilekçesinin kendisine tebliği üzerine usule ve esasa ilişkin itirazlar ileri sürebilir. Bunun yanında davalı davaya cevap vermeyebileceği gibi, cevap süresinde bir karşılık dava da açabilir.

Davalı usule ilişkin itirazlardan biri olan yetki itirazını kesin yetkinin sözkonusu olmadığı hallerde ilk itiraz olarak ileri sürmesi gerekir (HUMK m. 187/2). Yetki itirazında bulunma süresi yazılı yargılama usulünde dava

* Yargıtay Tetkik Hakimi

dilekçesini davalıya tebliğinden itibaren on gün (HUMK m. 195/1), basit ve sözlü yargılama usulünde ilk duruşmaya kadar (HUMK m. 509; m. 478), en geç ilk duruşma esasa girmeden, seri yargılama usulünde ise esasa cevap süresi olan yedi gündür (HUMK m. 505).

Yetki itirazında bulunma süresi hak düşürücü süre olup, bu süreden sonra taraflar itirazda bulunma konusunda anlaşsa dahi mahkemece itiraz kendiliğinden reddedilir.

Davalı cevap süresinde sadece yetki itirazında bulunup esasa ilişkin savunmada yapmamışsa mahkemece bu itirazı öncelikle karara bağlamalıdır. Mahkemenin yetki itirazını reddetmesi halinde bu karar hazır bulunan davalıya tefhim edilir. Ancak davalının duruşmada hazır bulunmaması halinde yetki itirazının reddine ilişkin kararın tebliğ edilmesinin zorunlu olup olmadığı tereddütlere yol açmıştır. Bu incelememizde konu ile ilgili doktrindeki görüşler ve Yargıtay uygulamasını belirttikten sonra bir değerlendirme yapacağız.

II- Konu ile İlgili Görüşler

Alangoya'ya göre "ilk itirazlar öncelikle ve hâdiselerin tâbi olduğu usule göre (HUMK 222 ve son.) incelenir ve hallolunur (HUMK 190). Bu kurallara aykırılık bozma sebebi olabilecektir."¹.

Alangoya ilk itiraz olan yetki itirazının hadiselerin tabi olduğu usule göre inceleyeceğini, hakimin verdiği kararı taraflara tebliğ edeceğini kabul etmiştir.²

Berkin'e göre "Görevli mahkeme ilk itirazları hadise şeklinde inceler ve çözümler (HUMK. m. 189/3, 190). Bu itibarla şayet hakim tarafından şayanı tetkik görülürse ilk itirazları ihtiva eden dilekçenin bir nüshası, cevap vermesi için, diğer tarafa tebliğ edilir ve taraflar davet edilerek duruşma açılır (HUMK. m. 189/1), duruşmaya geldikleri takdirde, taraflar dinlenir ve gösterdikleri deliller incelenir, taraflar duruşmaya gelmezse inceleme evrak üzerinden yapılır ve kural olarak aynı celsede karar verilir. İnceleme ikmal edildikten sonra hakim kararını derhal vererek hazır bulunuyorlarsa taraflara tefhim eder, hazır bulunmuyorlarsa kendilerine tebliğ edilmek üzere, nihayet üçgün içinde mahkeme kalemine tevdi eder (HUMK. m. 225)"³.

¹ **Alangoya, Yavuz:** Medeni Usul Hukuku Esasları I İstanbul 2000, s. 218.

² **Alangoya/Yıldırım/Yıldırım** tarafından birlikte yayınlanan Medeni Usul Hukuku Esasları isimli kitabın son baskısında "yetki itirazının diğer itirazlarla birlikte hadiseler gibi inceleneceği ve hallolamayacağı" belirtilmiş, yetki itirazının reddine ilişkin kararın tebliğinin zorunlu olup olmadığı konusunda görüş açıklamamıştır. **Alangoya H. Yavuz/Yıldırım, M. Kamil/ Yıldırım, Nerhis Deren:** Medeni Usul Hukuku Esasları 4. Bası İstanbul.

Postacıoğlu'na göre "Yetki İtirazının hangi prosedür içinde inceleneceğine gelirse; burada takip edilecek prosedür ilk itirazları halli için öngörülen prosedürdür. Bunun sonucunda yetki itirazında bulunan davalı duruşmaya gelmemek yetkisine haizdir. Bunun sonucu da bu oluyor ki; yazılı olarak yetki itirazında bulunan tarafın bu itirazı incelenerek reddedilince, onun duruşmada bulunmaması, gıyap kararının⁴ çıkarılmasına gerektirmemekte, esasa cevap vermek üzere kendisini davet eylemek iktiza etmektedir."⁵

Kuru'ya göre: "3156 sayılı Kanundan önce, davalı duruşmaya meşruhatlı davetiye ile davet edilmiyordu. Bu nedenle, ilk itirazının incelendiği duruşmada hazır bulunma zorunlu olmayan (m. 224, II), bu nedenle o duruşmada hazır bulunmamış olan ve ilk itirazının reddine karar verilen davalının, yeni bir davetiye ile duruşmaya davet edilmesi gerekiyordu; yoksa, davaya (davalının) gıyabında (yokluğunda) devam edilemiyordu. Oysa, 3156 sayılı Kanun ile gıyap müessesesi tümü ile kaldırıldı ve yerine HUMK. m. 213/2 hükmü kabul edildi. HUMK m. 213/2 hükmüne göre, bugün, davalı, davanın başında meşruhatlı davetiye ile duruşmaya çağırılmakta ve davalı buna rağmen gelmezse, artık kendisine yeni bir duruşma davetiyesi gönderilmeden yargılamaya yokluğunda devam edilmektedir. Bu meşruhatlı davetiyeyi alan davalı, önce ilk itirazının inceleneceğini ve ilk itirazı reddedilince, kendisine yeni bir duruşma davetiyesi gönderilmeden, HUMK. m. 213/2 hükmüne göre, tahkikat ve yargılamaya yokluğunda devam edileceğini bilmektedir. İlk duruşmada hazır bulunmamış olan davalı, istediği zaman mahkemeye başvurup, ilk (yetki) itirazının reddedilip edilmediğini ve esas hakkında tahkikata başlanıp başlanmadığını öğrenebilir ve dilediği oturumlara katılabilir. Bunu yapmamış olan davalı, artık, yetki itirazının reddi üzerine duruşmaya davet edilmemiş olmasını, temyiz sebebi yapamaz. Çünkü, geçerli bir özürü olmadan duruşmaya gelmemiş olan taraf, yokluğunda cereyan eden işlemlere itiraz edemez (HUMK m. 213/3). Yukarıdaki nedenlerle, 3156 sayılı Kanundan sonra (bugün), yetki itirazının reddine karar veren mahkemenin, bu ret kararını duruşmada hazır bulunmamış olan davalıya tebliğ etmek ve davalıyı (ondan sonraki) duruşmaya davet etmek zorunda olmadığı kanısındayım⁶.

Postacıoğlu ve Berkin'in görüşü Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunun'da 2494 sayılı Kanunla yapılan değişiklikten öncesine aittir.

³ **Berkin, Necmeddin:** Tatbikatçılara Medeni Usul Hukuku Rehberi, İstanbul Tarihsiz s. 590.

⁴ Gıyap 3156 sayılı Kanunla kaldırılmıştır (RG 5.3.1985, sa: 18685).

⁵ **Postacıoğlu, İlhan E:** Medeni Usul Hukuku Dersleri İstanbul 1975, s. 172.

⁶ **Kuru, Baki:** Hukuk Muhakemeleri Usulü 6.B. C.I, s. 612-613.

Kuru, yetki itirazının reddine ilişkin kararın tebliğinin zorunlu olmadığı Alangoya Medeni Usul Hukuku Esasları isimli kitabının 1. ve 2. Basılarında tebliğin zorunlu olduğu görüşündedir. Görüldüğü gibi doktrinde bu konuda değişik görüşler ileri sürülmüştür. Şimdi konuya ilişkin Yargıtay kararlarına değineceğiz.

III - Konu İle İlgili Yargıtay Kararları

Yargıtay Hukuk Genel Kurulu 30.41997 gün ve 2-990/362 sayılı kararında yetki itirazının reddine ilişkin kararın tebliğinin zorunlu olduğunu kabul etmiştir. Karar şöyledir:

"Taraflar arasındaki "Boşanma" davasından dolayı yapılan yargılama sonunda; (**Çayıralan Asliye Hukuk Mahkemesi**)'nce davanın kabulüne dair verilen 30.10.1995 gün ve 1995/114-279 sayılı kararın incelenmesi davalı vekili tarafından istenilmesi üzerine, Yargıtay İkinci Hukuk Dairesi'nin 3.4.1996 gün ve 1996/2609-3612 sayılı ilamı ile (...Mahkemelerin yetkisine yönelik itirazlar ilk itirazlardan olup (HUMK. 187/2) bu husus mahkemece öncelikle ve esasa girilmeden, hadise şeklinde incelenerek sonuçlandırılır (HUMK. 190-196). Hâkim, hadise hakkındaki kararını derhal verir ve iki tarafa bildirir (HUMK. 225). Görüldüğü gibi yetki itirazı hakkında verilen ara kararının ilgisine tebliğinde yasal zorunluluk bulunmaktadır. Belirtilen yasal kurala uyulmadan davalının yokluğunda hüküm kurulması savunmayı ve davanın sonucunu etkileyen önemli bir usul hatasıdır...) gerekçesiyle bozularak dosya yerine geri çevrilmekte, yeniden yapılan yargılama sonunda; mahkemece önceki kararda direnilmiştir. Hukuk Genel Kurulu'nca incelenerek direnme kararının süresinde temyiz edildiği anlaşıldıktan ve dosyadaki kağıtlar okunduktan sonra gereği görüldü:

Yetki itirazı ilk itirazlardan olup, "hadise" prosedürü içinde incelenir. Buna göre, yetki itirazı mahkemeye gelmeden yazılı olarak ileri sürülebileceğinden, davalının yetki itirazının incelendiği oturumda bulunmak zorunluluğu yoktur (HUMK. m. 224/11). mahkeme, davalı gelmese dahi yetki itirazını öncelikle ve esasa girilmeden önce inceleyip sonuçlandırır (HUMK. m. 190-196). Yetki itirazının reddine karar verilmiş ise, bu kararın oturumda bulunmayan davalıya tebliği gerekir (HUMK. m. 225). Bu suretle mahkeme, hem yetki itirazına ilişkin kararını davalıya bildirmiş, hemde esasa ilişkin yargılamanın yapılacağı oturuma davalıyı davet etmiş olur. Olayda, yetki itirazının reddine ilişkin karar oturumda bulunmayan davalı vekiline tebliğ edilmeden, mahkemece yargılamaya devam edilerek davanın esası hakkında karar verilmesi savunma hakkını kısıtlayıcı ve hükmün sonucuna etkili olabilecek nitelikte bir usul hatası olduğundan Hukuk Genel Kurulu'nca da benimsenen Özel Daire bozma

kararına uyulmak gerekirken, önceki kararda direnilmesi usul ve yasaya aykırıdır. Bu nedenle direnme kararı bozulmalıdır.

Yargıtay Hukuk Daireleri de aynı görüştedir. Kararlar şöyledir:

"Dosyanın incelenmesinde, davalı vekilinin süresinde yetki itirazında bulunduğu ve mahkemecede 6.5.1996 tarihli ara kararı ile yetki itirazının reddine karar verilmekle beraber bu kararın davalıya tebliğ edilmediği dosya kapsamından anlaşılmaktadır. Oysa yetki itirazının reddi halinde duruşmaya gelmeyen davalıya red kararının tebliği ile taraf teşkili yapıldıktan sonra davaya devam olunması gerekmektedir. Bu durum karşısında usul hükümlerine aykırı olarak davaya devam olunması ve sonuçlandırılması doğru görülmediğinden kararın bu yönden davalı yararına bozulması gerekmektedir."¹

"Mahkemelerin yetkisine yönelik itirazlar, ilk itirazlardan (HUMK. md. 187/2) olup, "hadise" şeklinde incelenir. Hadise prosedürüne göre, yetki itirazı mahkemeye gelmeden yazılı olarak İleri sürülebileceğinden, davalının yetki itirazının incelendiği oturumda bulunma zorunluluğu yoktur (HUMK. md. 224/2). Mahkeme, davalı gelmese dahi yetki itirazını Öncelikle ve esasa girilmeden önce inceleyip sonuçlandırır (HUMK. md. 190-196). Yetki itirazının reddine karar verilmiş ise, bu kararın oturumda bulunmayan davalıya tebliği gerekir (HUMK. md. 225). Yetki itirazının reddine İlişkin kararın davalıya tebliği, esasa ilişkin yargılamaya başladığını da gösterdiğinden, buna uyulmadan yargılamaya devam edilerek hüküm kurulması savunma hakkının kullanılmasını kanıtlayın ve davanın sonucuna etkili olabilecek önemli bir usul hatasıdır."²

Yargıtay 13. Hukuk Dairesi bir kararında HGK ve diğer Hukuk Dairelerden farklı bir sonuca varmıştır:

"Usulün değişik 195 ve 213. maddeleri karşısında, artık yetki itirazının reddine ilişkin ara kararının ayrıca (davalıya) tebliğine gerek bulunmamasına"^{7a}.

IV - Konu İle İlgili Yasal Düzenleme

Davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması, yargının görevidir (Anayasa m. 141/son). Bu hükümden hareketle Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda 2494 ve 3156 sayılı Yasalarla değişiklikler yapılmış ve davaların uzatılması önlenmeye çalışılmıştır. Kamu düzenine ilişkin olmayan ve kesin yetki kuralları dışında bulunan yetki itirazın reddi

¹ 11.HO 10.6.1997, 4334/4534 (yayımlanmamıştır); aynı yönde 11. HD. 29.9.1997, 5948/6303 (YKD 1998/2 s. 223).

² 19. HD. 11.5.1999, 964/9266 (yayımlanmamıştır); aynı yönde 19. HD. 8.7.2003, 4651/7503 (yayımlanmamıştır).

⁷ ^a 13. HD. 17.6.1991, 3552/6993 (**Kuru-HMUC. 5, s. 613**).

konusunda kanunda yapılan değişiklikleri belirttikten sonra değişikliğin amacı ve sonuçları üzerinde duracağız.

1- HUMK'nda 2494 sayılı Kanunla Deęişiklik¹ Yapılmadan Önceki Dönem

HUMK m. 195: "itirazatı iptidaiye dermeyeran etmemiş olan müddeialeyh dava hakkındaki cevabını dava arzuhalinin kendisine tebliği tarihinden İtibaren on gün veya hakim tarafından tayin edilen müddet içinde kalemine bildirmeğe ve bir suretini de müddeiye tebliğ ettirmeye mecburdur."

HUMK. m. 196: "Müddeialeyh tarafından itirazatı İptidaiye dermeyeran edilmiş ise bu cihet mahkemece tetkik ve halledildikten sonra tahkikat hakimi müddeialeyhın esas davaya karşı vereceği cevap layihası müddetini tayin eder."

HUMK'nun 199. maddesi 2494 sayılı Kanunla yürürlükten kaldırılmıştır.

Görüldüğü gibi bu dönemde ilk itirazlar mahkemece incelendikten ve karara bağlandıktan sonra hakim esas davaya cevap vermesi için cevap lahiyası müddetini tayin edecektir. Davalı tarafından verilen sürede cevap verildikten sonra davacıdan replik lahiyası, davalıdan da düplik lahiyası alındıktan sonra duruşma açılacaktır.

2- HUMK'unda 2494 Sayılı Kanunla Değişiklik Yapılmasından Sonraki Dönem

HUMK. m. 195: "Davalı, ilk itirazları ile birlikte esas dava hakkındaki cevabını ve varsa karşı delillerini, dava dilekçesinin kendisine tebliği tarihinden itibaren on gün veya hakim tarafından bir süre tayin edilmiş ise o süre içinde mahkeme kalemine bildirmek ve bir örneğini de davacıya tebliğ ettirmek zorundadır."

Değişikliğin gerekçesinde "Kanunun 195. maddesinde yapılan değişiklikle, davalının ilk itirazları ile birlikte esas dava hakkındaki cevabını ve varsa karşı delillerini birarada bildirmek zorunluğu getirilmek suretiyle davaya cevap İçin ayrı bir süre verilmesi önlenmiş bulunmakta olduğu ve davalının bu sebeple uzatılması olanağı kaldırıldığı"¹ belirtilmiştir.

HUMK. m. 196: "Davalı tarafından ilk itiraz ileri sürülmüşse bu husus mahkemece öncelikle ve esasa girilmeden incelenerek sonuçlandırılır."

HUMK'nun 195 ve 196. maddelerinde 2494 sayılı Kanunla yapılan değişiklik sonucunda davalıya yetkisizlik itirazını da esasa ilişkin itirazla birlikte yapması zorunluluğu getirilmiş ve davalıya ayrıca esasa cevap vermek için süre tanınmasına ilişkin hüküm kaldırılmıştır.

¹ Değişiklik 18.7.1981 tarihinde yapılmıştır. Bkz. RG 18.7.1981 sa. 17484.

¹ 2494 sayılı Kanunun geçici 1. maddesi.

3- HUMK'nda 3156 sayılı Kanunla Yapılan Değişikliğin Sorunun Çözümüne Etkisi

3156 sayılı Kanunla¹ yapılan değişiklik sonucunda gıyap kurumu kaldırılmış ve yerine HUMK'nun 213/2. maddesi kabul edilmiştir. Değişiklik sonucu hakime, soruşturma ve yargılamayı gelmeyen tarafa yokluğunda ve taraf teşkiline gerek olmaksızın sürdürme imkanı tanınmıştır.

V - Değerlendirme ve Sonuç

Bir kanun hükmünü yorumlarken kanun koyucunun amacı da dikkate alınmalıdır. Kanunda bir değişiklik meydana getirilmişse bu değişikliğin gerekçesi yorum yapılırken gözardı edilmemelidir. HUMK'nun 195. maddesinde yapılan değişikliğin gerekçesinde ilk itirazların esasa ilişkin itirazlarla birlikte yapılması zorunluluğu getirilmek suretiyle davalıya cevap için ayrı bir süre verilmesini önlediği ve bu suretle davaların uzatılması olanağının kaldırıldığı belirtilmiştir. Görüldüğü gibi kanunkoyucunun amacı davaların hızla sonuçlandırılmasıdır. Gerek 2494 sayılı Kanun; gerekse 3156 sayılı Kanunla yapılan değişikliklerde bu amaç gözetilmiştir.

Yargıtayın benimsediği görüşün dayanağı HUMK'nun 225. maddesidir. Hükme göre "Tahkikat hakimi hadise hakkındaki kararının derhal ittihaz eder ve iki tarafa tefhim veya kendilerine bildirmek üzere nihayet üç gün zarfındı mahkeme hakemine tevdi eder."

HUMK'nun 195. maddesinin açık ve emredici nitelik taşıyan hükmü uyarınca davalı ilk itirazları ile birlikte esas dava hakkındaki cevabını (yeni esasa ilişkin itirazlarını ve varsa karşı delillerini) da mahkemeye bildirmek ve bir örneğini de davacıya tebliğ ettirmek zorundadır.

Anılan hükme göre davalının yetki itirazını bildirip bu itiraz karara bağlanıncaya kadar esasa ilişkin cevap verme hakkını saklı tutma olanağı bulunmamaktadır. Aksi halde davalı Önce yetkisizlik itirazını ileri sürecek yetki itirazının reddine ilişkin kararın kendisine tebliğini bekleyecek ve bu şekilde davanın uzamasına neden olacaktır.

HUMK'nun 213/3. maddesinde geçerli bir özü olmadan duruşmaya gelmeyen tarafın, yokluğunda cereyan eden işlemlere itiraz edemeyeceği belirtilmiştir.

Yetki itirazının reddine ilişkin kararın davalıya tebliğ zorunluluğu bulunduğuna ilişkin görüş yetki itirazını yaptıktan sonra takip etmeyen davalıyı hukuki bir himaye sağlamaktadır. Bu sonuç ise bir davada davacı

¹ Değişiklik 5.3.1985 tarihinde yapılmıştır, bkz. RG 5.3-1985. sa. 18685.

ve davalı arasında bulunması gereken hukuki menfaat dengesiyle bağdaşmamaktadır.

Yetki itirazının reddine ilişkin kararlar ara karar niteliğinde olup ancak esasa ilişkin kararlarla birlikte temyiz edilebilirler. Davanın tarafları hazin bulunsalar bile yetki itirazının reddine ilişkin karar aleyhine bozulacak bir yasal yol mevcut değildir. Bu nedenle yetki itirazının reddine ilişkin kararın hazin bulunmayan davalıya tebliğ edilmemesi bir hak kaybına neden olduğu da kabul edilemez.

Yetki itirazında bulunan ancak geçerli bir özrü olmadan duruşmaya gelmeyen (HUMK m. 213) davalıya yetki itirazının reddine ilişkin kararın tebliğ edilmesi zorunluluğu bulunduğuna ilişkin görüş ve uygulama Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda yapılan değişikliklerin amacına ve bu amaç doğrultusunda düzenlenen metnine uygun düşmez. Bu nedenle yetki itirazının reddine ilişkin kararın davalıya tebliğine gerek olmadığı kanaatindeyiz.